

ГУМАННА ПЕДАГОГІКА – ЗАСІБ ВИХОВАННЯ БЛАГОРОДНОЇ ЛЮДИНИ

A У статті йде мова про гуманізацію освіти через упровадження в практику засад гуманної педагогіки та способи підготовки студентів педагогічного коледжу до такої діяльності.

Ключові слова: гуманна педагогіка, духовність, гуманізм, гуманізація, благородна людина.

Актуальність проблеми. В умовах відродження національної культури, побудови нової української школи необхідна нова педагогіка, що формується на принципах гуманізації та демократизації. Такою педагогікою і є гуманна педагогіка яка має на меті засобами гуманізації освіти, шляхом упровадження особистісно зорієнтованих технологій виховати Благородну Людину.

На сучасному етапі проблема гуманізації освіти стає предметом спеціальних досліджень, завданнями яких є глибоке розкриття та розуміння невичерпних гуманістичних ідей. Втілювати в життя ідеї гуманної педагогіки покликані сьогоднішні студенти, майбутні вчителі початкових класів. Проте узагальненого досвіду підготовки фахівців-гуманістів немає.

Саме тому *метою статті* є висвітлення особливостей гуманізації початкової освіти та опис роботи викладачів педагогіки Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка з проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи на засадах гуманної педагогіки.

Аналіз наукових досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про актуальність питання гуманізації освіти. Ідеям гуманізації було присвячено праці Я. Коменського, Г. Сковороди, М. Монтессорі, П. Блонського, С. Шацького, А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін. Активно цією проблемою займається Ш. Амонашвілі, Г. Балл, І. Бех, Н. Бібік, В. Киричук, О. Савченко, О. Сухомлинська, І. Якиманська та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гуманізм у перекладі з латинської означає людський, людяний. В українському педагогічному словнику гуманізм трактується як «система ідей, поглядів на людину як найвищу цінність» [2, с. 76].

У психологічній енциклопедії гуманізм розглядається як прояв суспільної свідомості, що виявляється в ставленні до людини як найвищої суспільної цінності, у визнанні особистості, яка має права на свободу, щастя і всебічний розвиток своїх здібностей. Як властивість особистості гуманізм виявляється в глибокій повазі до інших людей, їхнього життя і діяльності, в душевній теплоті і в прагненні допомогти в потрібний момент [4, с. 93].

Центральною складовою нового педагогічного

мислення виступає гуманізація навчально-виховного процесу, що передбачає перегляд і переоцінку всіх компонентів педагогічної дійсності у світлі людинотворчої функції.

Гуманізація освіти означає повагу школи й педагогів до особистості дитини, довіру до неї, прийняття її особистісних цілей, запитів і інтересів; створення максимально сприятливих умов для розкриття й розвитку здібностей і обдарувань дитини, для її повноцінного життя на кожному із вікових етапів, для її самовизначення [2, с. 76].

Гуманна педагогіка радикально відрізняється від авторитарної. Гуманна педагогіка заснована на духовних вимірах, вона є варіацією класичної педагогіки. Зміст, форми і методи, понятійна база, образ учителя і учня в гуманній педагогіці мають абсолютно інший зміст.

У творах Ш. Амонашвілі знаходимо тези, що визначають місію вчителя і призначення дитини, і як наслідок – характер їх взаємодії.

Кожна дитина – надзвичайне явище в нашому житті, що має свою місію, власне призначення. Дитина народжується зі своїм талантом. Завдання вчителя – допомогти дитині відшукати цей талант у собі, реалізувати себе, це і є шлях удо-сконалення й сходження особистості. Дитина має величезну енергію, яка не піддається вимірюванню. Дитина може все – необхідно лише гідно виховати її.

Провідним завданням педагога сучасної школи є допомогти дитині знайти власне «я», повірити в самореалізацію власних можливостей, усвідомити своє власне ставлення до світу, визначити своє місце в цьому світі.

Основною організаційною формою в школі є урок. Зміст програм і підручників у початковій школі дає великі можливості для духовно-морального виховання на уроці. Проте саме від учителя залежить, який урок він підготує для дітей. Ш. Амонашвілі пропонує осмислити поняття уроку із філософської позиції: у – рок. РОК, тобто – доля. Звідси, урок є найважливішою формою процесу творення долі дитини. В уроці акумулюється життя дитини і саме в ньому вона збагачується знанням і духовністю. Урок на засадах гуманної педагогіки покликаний стимулювати учня до пізнання, прищеплювати любов до подолання труднощів у навчанні.

Результатом навчально-виховного процесу в гуманній педагогіці виступають не система знань, умінь і навичок, навіть не коло компетентностей

людини, а – самореалізована особистість, здатна до сприймання нового досвіду, здібна здійснювати свідомий і відповідальний життєвий вибір. Місія вчителя – через зміст навчальних предметів допомогти учням стати благородними людьми. Справжній учитель покликаний бути носієм духовного світла, добра, радості.

Гуманний підхід вимагає формування у педагога психологічної готовності до змін, відмови від авторитарної позиції у взаємодії з учнями.

Учитель має сприймати учня таким, яким він є. Основні положення гуманної педагогіки пов’язані з тим, що будь-який школяр має право на помилки, свій власний творчий пошук, щиру підтримку педагога, на оптимістичне сприйняття своєї особистості вчителем, гуманні та людяні відносини з наставником, однокласниками, батьками.

Умови гуманізації навчально-виховного процесу:

- дитина повинна жити серед образів добра, любові, краси, щирості, відданості, мужності, справедливості, поваги, співпереживання, створених учителем;
- педагог спрямовує погляд учня на його власний, духовний світ і допоможе вихованцю знайти й осягнути свій шлях, місію, призначення;
- вчитель працює над розвитком у кожної дитини позитивного мислення, чіткого правильного мовлення, відповідальності за свої вчинки, думки і слова;
- педагог прагнутиме розвивати у кожного вихованця волю, сміливість, самостійність, стверджувати у нього щирість, бажання говорити правду, бути уважними до думок інших;
- учитель допоможе учням осягнути зміст понять «совість» і «жити по совісті»;
- педагог збуджуватиме бажання пізнавати, викликати інтерес до знань.

Виховний процес буде гуманним і зверненим до особистості дитини, якщо вчителі будуть спрямовані до духовного гуманізму. Духовний гуманізм – це розуміння людяності як нового ставлення до особистості на основі любові, милосердя, співчуття, співпереживання та віри в необмежені можливості людини на шляху її самовдосконалення.

Якщо у духовному світі особистості переважають світлі образи і думки, благородні почуття і спрямування, то й у зовнішньому світі стверджуватимуться моральні цінності.

Гуманізація спрямує учнів до творення добра, навчить, як діяти на засадах людяності, зрошуватиме в них любов. Метою гуманного виховного процесу є виховання благородної людини, особистості, що творить благо для інших.

Навчально-пізнавальна діяльність учня є шляхом виховання благородної людини і стимулюється не лише цікавим навчальним матеріалом, активними методами його викладання, а й характером стосунків «вчитель – учні». На уроках панує атмосфера доброзичливості, любові, довіри, співпереживання, поваги. За таких умов учень з інтересом і легко сприймає і виконує навчально-пізнавальне завдання.

За Ш. Амонашвілі вихідними педагогічними

позиціями встановлення гуманних стосунків між учнем і вчителем є:

- управління навчанням і всім шкільним життям дітей із позиції їхніх інтересів;
- постійна віра у можливості і перспективи розвитку кожної дитини. Педагогічний оптимізм – необхідна умова гуманізації стосунків;
- співробітництво зі школярами у процесі навчання, тобто об’єднання інтересів і зусиль учителя та учня у вирішенні пізнавальних завдань;
- дотримання педагогічної етики та такту, повага особистої гідності учня;
- взаємоповага та взаємодовіра як основа стосунків вчителя та учнів;
- навчання учнів етики спілкування, формування взаємоповаги у дитячому колективі;
- показ живого інтересу до захоплень, інтересів і справ кожного учня.

Провідними принципами гуманної педагогіки є принципи, сформульовані Ш. Амонашвілі:

1. Любити дитину. Педагогіка любові не терпить грубощів, тиску, ігнорування повсякденного життя дитини.

2. Олюднити середовище, в якому живе дитина. Олюднення середовища означає увагу до всіх сфер спілкування дитини з метою забезпечення її душевного комфорту і рівноваги.

3. Прожити в дитині своє дитинство. В основу гуманної педагогіки покладено глибоке розуміння сутності дитини.

Ш. Амонашвілі розробив поради вчителям початкової школи щодо гуманізації педагогічного процесу:

- спілкуйтесь з дитиною як з дорослою людиною;
- смійтесь разом із дітьми, веселітесь, грайтеся;
- навчіться вибачатись перед дитиною;
- залучайте батьків до шкільного життя, пропонуйте їм відвідувати уроки;
- провокуйте дискусію з дітьми. Подякуйте опісля;
- вводьте на уроках миттєвості мовчання, думання (про себе, про рідних, про добро і зло, вміння відчувати серцем);
- допускайте на уроці помилки. Надавайте дітям можливість виявити їх і віправити. Подякуйте за сприяння;
- не ставте у приклад одного учня іншому, ні за старанністю, ні за поведінкою;
- виявляйте своє оптимістичне ставлення до можливостей учня. Особливо коли його спіткала невдача [3, с. 8].

На базі Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка діє обласний осередок Всеукраїнської громадської культурно-освітньої асоціації Гуманної Педагогіки. Одним із напрямків роботи осередку є діяльність студентської Школи Гуманної Педагогіки (ГП). Її мета – озброєння майбутніх учителів сучасними підходами до організації навчально-виховного процесу на засадах гуманізації. Світ потребує гуманізації, тому завданням Школи Гуманної Педагогіки через вертикаль «Члени обласного осередку ГП – викладач педагогічного коледжу – студент –

майбутній учитель – вихованець» зробити людей людянішими, благороднішими.

Засідання Школи ГП проходять щомісячно у різних формах: презентація педагогічного досвіду педагогів-класиків (рубрика «Постаті гуманної педагогіки»); засідання круглого столу, де проходить обговорення важливих педагогічних проблем (н-д, «Педагогічна любов?»); тренінгові заняття (н-д, «Конфлікт в педагогічній взаємодії»); обговорення педагогічних ситуацій; читання та обговорення творів класиків педагогіки (Я. Корчак, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.); знайомство зі змістом педагогічних читань різного рівня; участь у міських читаннях з гуманної педагогіки; творча лабораторія; майстер-клас; перегляд та аналіз уроків учителів початкових класів міста; випуск інформаційно-педагогічного вісника «Педагогіка Серця».

Школа ГП має свої традиції: кожне засідання починається з запалювання свічки та прослуховування гімну гуманної педагогіки. Усі заняття мають лейтмотив – головну ідею, що червоною ниткою проходить через увесь захід. На заняттях використовуються різні атрибути – символи: серце, лебідь, скарбничка непорозумінь. Цікавим видом роботи є притчі, легенди. Важливу роль відіграє використання відеоматеріалів.

Студенти є авторами курсових і дипломних робіт з проблеми гуманізації освіти, активними учасниками предметних позакласних заходів.

Крім того, в курсі предмета «Сучасні педагогічні технології» всі студенти відділення початкової освіти знайомляться з технологією гуманної педагогіки, яку образно назвали технологією Серця. Самостійна робота з цього курсу передбачає підготовку уроків, виховних годин, що ґрунтуються на засадах даної технології; вихованці вивчають спадщину видатних педагогів-гуманістів минулого й сьогодення, знайомляться з фундаментальними положеннями їхнього досвіду.

Олейник І. А. Гуманная педагогика – средство воспитания благородного человека.

(A) В статье идет речь о гуманизации образования через внедрение в практику основных идей гуманной педагогики и способах подготовки студентов педагогического колледжа к такой деятельности.

Ключевые слова: гуманная педагогика, духовность, гуманизм, гуманизация, благородный человек.

Oleynyk I. O. Humane pedagogy as a means of education of a noble person.

(S) The article deals with the humanization of education by the introduction of humane pedagogy ambushes and methods of the students preparation of the Teachers' Training College to use such activities.

Key words: humane pedagogy, spirituality, humanism, humanization, noble person.

Викладачі ПЦК психолого-педагогічних дисциплін власним прикладом демонструють на своїх заняттях атмосферу гуманного уроку та основні прийоми роботи вчителя. Серед них виділимо наступні: емоційне налаштування на заняття, прийом «на вушко», потиск руки за оригінальну відповідь, «годинник діяльності», цитата дня, лейтмотив заняття, ситуація успіху, самооцінка та взаємооцінка відповіді. На заняттях панує дух творчості, вільного відстоювання власної позиції, співробітництво та співтворчість. Найголовнішим методом навчання та виховання вважаємо власний приклад, тому кожне заняття з психолого-педагогічних дисциплін є зразком гуманізації освітнього процесу.

Висновки. Сьогодення потребує відродження духовно-моральних цінностей людства. Знаряддям виступає гуманна педагогіка як вищий вияв класичної педагогіки. Зміна свідомості вчителя – необхідна умова гуманізації освітнього простору. Зміниться свідомість учителя, зміниться акценти в роботі педагогічних працівників, головною метою школи стане виховання благородної людини. Тому майбутнього вчителя потрібно спеціально готувати до роботи на засадах гуманної педагогіки. Першим кроком у цьому повинні стати спеціальні курси, факультативи, предметні гуртки.

I в майбутньому прикладом організації навчально-виховного процесу на основі особистісно-гуманного підходу буде практична діяльність кожного вчителя.

Список використаних джерел

1. Амонашвили, Ш. А. Гуманная педагогика. Актуальные вопросы воспитания и развития личности. Книга I. / Ш. А. Амонашвили. – Москва : Амрита, 2010. – 288 с.
2. Гончаренко, С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Мостова, Т. Світ на ім'я Амонашвілі / Т. Мостова // Освіта України. – 2002. – № 79. – С. 8.
4. Степанов, О. М. Психологічна енциклопедія [авт.-упор. О. М. Степанов]. – Київ : Академвідav, 2006. – 424 с.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу : 01.10.2016